

OSCE HAR BLANDET SIG I HISTORIEN

Udenrigsminister Per Stig Møller

Indlæg i *Berlingske Tidende* den 1. august 2005

Gennem 30 år har organisationen bevist sin værdi i håndteringen af politiske omvæltninger

Da Den Kolde Krig ophørte, troede mange, at Konferencen om Sikkerhed og Samarbejde i Europa (CSCE), der havde udgjort et vigtigt forum for dialog mellem Øst og Vest, nu kunne nedlægges.

Det skete ikke. Konferencen blev i stedet til en organisation – Organisationen for Sikkerhed og Samarbejde i Europa (OSCE) – og den har i dag en central rolle i håndtering af politiske problemer. Den har en højt respekteret højkommisær for nationale minoriteter og en vigtig repræsentant for mediefrihed. 17 feltmissioner i Belarus (Hviderusland), på Balkan, i Kaukasus og i Centralasien udfører et stort praktisk arbejde for demokratisering, god regeringsførelse, forebyggelse og bilæggelse af konflikter og genopbygning efter voldelige konflikter. Desværre er OSCE ikke mere i Tjetjenien, hvor den en overgang så ud til at skabe værdifulde resultater.

Slutakten fra Helsingfors bør ikke mindst huskes for den betydning, den fik for Sovjetunionen. Det sovjetiske mål i 1975 var at få anerkendt de grænser, som var fremgået af Anden Verdenskrig. Ikke mange troede, at slutaktens tale om ændring af grænser ved fredelige midler kunne blive aktuel politik. Det er historiens ironi, at slutakten bekræftede øst-vest-delingen, samtidig med at den lagde kimen til delingens ophør gennem slutaktens virkning internt i Sovjetunionen.

Teksten til slutakten blev offentliggjort i kommunistpartiets organ, Pravda. Her kunne alle se, hvad den sovjetiske leder Bresjnev havde skrevet under på, nemlig også princippet om respekt for menneskerettigheder og fundamentale frihedsrettigheder, herunder tanke-, samvittigheds-, religions- og trosfrihed. For dissidenterne gav det styrke og inspiration til at søge at få principperne respekteret. Helsingfors-komiteer blev dannet mange steder, både i øst og vest. Dissidenterne i øst fik en fælles reference, som bidrog til samling af ellers spredte grupper.

Demokratiske lande fik et grundlag for at fastholde Sovjetunionen på dens forpligtelser – nu kunne der stilles krav om respekt for menneskerettighederne i Sovjetunionen.

Den daværende russiske udenrigsminister Ivanov hyldede i 2002 det sovjetiske diplomati for at have forhandlet slutakten og derved »svækket de mest modbydelige manifestationer af sovjetisk intern politik«.

Ivanov har ret. Vi ved i dag, at de sovjetiske ledere var chokerede, da udenrigsminister Gromyko forelagde udkastet til slutakten for Politbureauet. Gromyko måtte forklare, at uden bestemmelserne om den menneskelige dimension kunne man ikke få det meget

ønskede princip om grænsernes ukrænkelighed. Han måtte berolige Politbureauet med, at Sovjetunionen slet ikke behøvede at gennemføre de forpligtelser, man påtog sig på det menneskelige område. Realiteten var imidlertid, at en proces blev sat i gang, som skulle ændre verden 15 år senere. Slutakten må derfor også – og ikke mindst – huskes for det bidrag, den gav til at opbløde det gamle princip om, at stater er herrer i eget hus i en sådan grad, at andre lande ikke kan blande sig i indre anliggender, uanset hvor store forbrydelser en stat gør sig skyldig i mod egen befolkning. OSCE blev stedet, hvorfra man netop blandede sig i andres anliggender og tvang dem til samarbejde.

Men hvor står vi så i dag? Mange nye demokratier i Europa har med glæde modtaget støtte og vejledning fra OSCE i form af bistand til udarbejdelse af en ny forfatning og love, træning af politi og dommere, støtte til opbygning af frie medier og til opbygning af et aktivt civilsamfund.

OSCE spiller med sin unikke erfaring i dag hovedrollen, når det internationale samfund observerer valg i vor del af verden. Betydningen heraf har vi for nylig kunnet se i Georgien og Ukraine, men såvel i øst som vest bidrager OSCE til at forbedre valgbehandlinger.

OSCE er et nyttigt forum for en løbende dialog mellem alle 55 medlemmer. Ved direkte meningsudvekslinger på de ugentlige møder i Wien holder medlemslandene hinanden fast på deres forpligtelser, og udviklinger kan her drøftes, inden de bliver til kriser og uløselige problemer.

OSCE har taget nye udfordringer op og er bl.a. blevet relevant for bekæmpelse af terrorisme. OSCEs tilstedeværelse i Centralasien, det sydlige Kaukasus og på Balkan giver organisationen mulighed for at bistå landene med at leve op til deres forpligtelser til at bekæmpe terrorisme.

Som formand for FNs Komité for Terrorbekæmpelse har Danmark en særlig interesse i at videreudvikle OSCEs rolle på dette område bl.a. gennem et tæt samarbejde mellem OSCE og FN.

OSCE har haft en afgørende historisk betydning og bevist sin værdi i håndteringen af politiske omvæltninger gennem 30 år. Selvfølgelig skal OSCEs arbejde fokuseres og præciseres i forhold til f.eks. Europarådets arbejde, så vi undgår unødvendig dublering. Og dette arbejde er i gang.

For vi har også brug for OSCE i fremtiden, ikke mindst fordi OSCE ud over alle europæiske lande også rummer USA og Canada og dermed er et vigtigt transatlantisk forum.